

Номгӯи

саволу ҷавобҳо доир ба соҳаи ҳуқуқи инсон, ки ҳангоми гузаронидани аттестатсияҳои хизматчиёни давлатӣ ва озмунҳо барои ишғоли мансабҳои холии мақомоти давлатӣ ҷихати истифода тавсия дода мешаванд

Савол: Дар бораи ҳуқуқи инсон тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Ҳуқуқҳои инсон – ҳуқуқ ва озодиҳои мебошанд, ки ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсонро ифода карда, моҳияти давлатӣ демократӣ ва ҳуқуқбунёдро ташкил дода, мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, судӣ, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракуниро муайян мекунад.

Тибқи яке аз таснифҳо, ҳуқуқҳои инсон ба ҳуқуқҳои асосии инсон ва ҳуқуқҳои дигари инсон ҷудо карда мешаванд. Ҳуқуқҳои асосӣ он ҳуқуқҳои мебошанд, ки дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва конститутсияҳо пешбинӣ карда мешаванд.

Дар муқаддимаи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқҳо ва озодиҳои шахс муқаддас ва дар моддаи 5 он инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олий эътироф гардида, дахлнопазирии ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои инсон дар боби дууми Конститутсия пешбинӣ карда шуда, кафолати аз тарафи давлат эътироф, таъмин, риоя ва ҳифз гардидани онҳо дар Конститутсия ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар ва мустаҳкам карда шудааст.

Тибқи моддаи моддаи 14 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд ба воситаи Конститутсия, қонунҳои кишвар ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд.

Ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шахрванд бевосита амалӣ мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракуниро муайян мекунад ва ба воситаи ҳокимияти судӣ таъмин мегарданд.

Тибқи муқаррароти мазкур маҳз инсон ва ҳуқуқи озодиҳои маҳаки сифати ҳуқуқии қонунҳои давлат ва санадҳои дигари зерқонунӣ буда, мақсад ва мазмуни фаъолияти мақомоти қонунгузор, иҷроия ва худидораро ташкил медиҳанд.

Дар робита ба ин мақомоти қонунгузор, иҷроия ва худидоракунӣ шаҳрак ва деҳот фаъолиятанро бо мақсади риоя ва ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ба роҳ монда, ҳақ надоранд, ки хилофи инсон ва ҳуқуқҳои маҳаки амал намоянд. Мазмуни фаъолияти ин мақомотро маҳз эътироф, таъмин, риоя ва ҳифзи ҳуқуқҳои инсон ташкил медиҳад.

Савол: Масъалаи арзиши олий эътироф шудани инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон шарҳ дода шавад.

Ҷавоб: Инсон бо пайдоиши худ, ҳуқуқҳо ва озодиҳо бо пайдоиши инсон дар якҷоягӣ арзи ҳастӣ намуда, онҳо аз ҷониби ҷомеаи башарӣ,

давлатҳои дорои режими сиёсии демократӣ ва ҳуқуқбунёд эътироф гардида, бо назардошти олии буданашон дар конститутсияи чунин давлатҳо сабот карда мешаванд.

Тоҷикистон ҳамчун давлати демократӣ ва ҳуқуқбунёд ба арзишҳои демократӣ таъяс карда, инсон, ҳуқуқҳо ва озодиҳои онро арзиши олии эътироф намуда, ба таври муназзам дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон шаклбандӣ карда шудаанд.

Дар муқаддимаи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси муқаддас донишани ҳуқуқу озодии шахс (инсон) қайд шуда, онҳо дар мазмуни матни моддаи 5 ва боби дуюм (моддаҳои 14-47) мушаххас гардонида шудаанд.

Мувофиқи моддаи 5 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон инсон, ҳуқуқҳо ва озодиҳои ӯ арзиши олии мебошанд.

Ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд.

Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд.

Тибқи моддаи 14 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд ба воситаи Конститутсия, қонунҳои кишвар ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз карда мешаванд.

Ҳуқуқҳо ва озодиҳои инсон ва шахрванд бевосита амалӣ мешаванд. Онҳо мақсад, мазмун ва татбиқи қонунҳо, фаъолияти ҳокимияти қонунгузор, иҷроия, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидорақуниро муайян мекунанд ва ба воситаи ҳокимияти судӣ таъмин мегарданд.

Маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шахрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конститутсионӣ, амнияти давлат, мудофияи мамлакат, ахлоқи ҷомеа, сиҳатии аҳоли ва тамомияти арзии кишвар раво доништа мешавад.

Мувофиқи моддаи 48 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давраи вазъияти фавқулодда ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, ки дар моддаҳои 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 28-и Конститутсия пешбинӣ шудааст, маҳдуд карда намешавад.

Боби дуюми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ҳуқуқҳо, озодиҳо ва вазифаҳои асосии инсон ва шахрвандро пешбинӣ намудааст, пурра ба инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои он бахшида шудааст.

Савол: Боби дуюми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон шарҳ дода шавад.

Ҷавоб: Боби дуюми Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 34 модда (моддаҳои 14-47) иборат буда, дар он масъалаҳои ҳуқуқҳо, озодиҳо ва вазифаҳои асосии инсон ва шахрванд дар сатҳи конститутсионӣ пешбинӣ карда шудаанд.

Ҳамчунин дар боби мазкур ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои асосии инсон ва шахрванд тасниф гардида, ба гурӯҳҳои зерин, аз ҷумла ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои асосии фардӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ тақсим карда шудаанд, ки таснифоти мазкур моҳияти демократӣ дошта, ба

амалигардонӣ ва дарки мазмуни онҳо аз тарафи инсон ва шаҳрванд мусоидат мекунад.

Мувофиқи боби мазкур масъалаҳои ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд дар моддаҳои дахлдори он шаклбандӣ гардида, ҳоси давлати демократӣ мебошад, ки ба кафолатҳо ва ҳимояи инсон ва шаҳрванд равона карда мешаванд.

Аз ҷумла бевосита амалӣ шудани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд (моддаи 14), ҳуқуқ ба шаҳрвандӣ (моддаи 15), ҳуқуқ ба ҳимояи давлати хеш дар хориҷи кишвар, ҳуқуқ ба кафолати насупоридан ба давлати хориҷӣ (моддаи 16), баробарии ҳама дар назди қонун ва суд, баробарҳуқуқии мардон ва занон (моддаи 17), ҳуқуқ ба ҳаёт, ба дахлнопазирии шахсӣ (моддаи 18), ҳуқуқ ба ҳифзи судӣ, ҳуқуқ ба ёрии адвокат (моддаи 19), ҳуқуқи эҳтимолияти бегуноҳӣ (моддаи 20), ҳуқуқи ҷабрдида ба ҳифзи қонун, судӣ ва ҷуброни зарар (моддаи 21), ҳуқуқ ба дахлнопазирии манзил (моддаи 22), ҳуқуқ ба маҳрамияти мукотиба, суҳбатҳои телефонӣ, муросилот ва муҳобироти шахсӣ, маҳрамияти ҳаёти шахсӣ (моддаи 23), ҳуқуқ ба мусофират, интиҳоби озоди маҳалли зист, тарки кишвар ва бозгашт ба он (моддаи 24), ҳуқуқи шиносӣ бо ҳуҷҷатҳои, ки ҳуқуқу манфиатҳои шахсро фаро мегиранд (моддаи 25), ҳуқуқи мустақилона муайян намудани муносибатҳо нисбат ба дин, алоҳида ва ё яқоя бо дигарон пайравӣ кардани ягон дин, озодона иштирок намудан дар маросим ва расму оинҳои динӣ (моддаи 26), ҳуқуқи ширкати бевосита ё бавосита дар ҳаёти сиёсӣ ва идораи давлатӣ, ҳуқуқ ба хизмати давлатӣ, ҳуқуқи иштирок дар раёйпурсӣ, ҳуқуқи интиҳоб кардан ва интиҳоб шудан (моддаи 27), ҳуқуқи муттаҳид шудан, яъне ҳуқуқи иштирок дар ташкили хизбҳои сиёсӣ, иттифоқҳои касаба ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ихтиёран ба онҳо дохил шудан ва аз онҳо хориҷ шудан (моддаи 28), ҳуқуқи ширкат дар маҷлис, гирдиҳамӯӣ, намоиш, раҳпаймоии осоиштаи бо қонун муқарраргашта, ҳуқуқ ба кафолати манъи ҷалби маҷбурӣ ба ин ҷорабиниҳо (моддаи 29), озодии суҳан, нашр, ҳуқуқи истифодаи воситаҳои ахбори омма (моддаи 30), ҳуқуқи шахсан ё яқоя бо дигарон мурочиат намудан ба мақомоти давлатӣ (моддаи 31), ҳуқуқ ба моликият, ҳуқуқ ба мерос (моддаи 32), ҳуқуқи ташкили оила, ҳуқуқи озодона бастанӣ акди никоҳ, ҳуқуқи баробарии мардон ва занон ба озодона бастанӣ акди никоҳ ва бекор кардани он (моддаи 33), ҳуқуқи модару кӯдак ба ҳимоя ва ғамхорӣ маҳсуси давлат, ҳуқуқи кӯдакони ятиму маъҷуб ба ҳифз, таълиму тарбия ва ғамхорӣ давлат (моддаи 34), вазифаи падару модар барои таълиму тарбияи фарзанд ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъмини иҷтимоии падару модар (қисми дуюми моддаи 34), ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу кор, ҳифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ (моддаи 35), ҳуқуқ ба манзил (моддаи 36), ҳуқуқ ба истироҳат (моддаи 37), ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ (моддаи 38), ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ ва кафолати он дар пиронсолӣ, ҳангоми беморӣ, маъҷубӣ, гум кардани қобилияти кор, маҳрум шудан аз сарпарастӣ ва мавридҳои дигаре, ки қонун муайян кардааст (моддаи 39), ҳуқуқи озодона ширкат варзидан дар ҳаёти фарҳангии ҷомеа, эҷоди бадеӣ, илмӣ ва техникӣ, ҳуқуқи истифода намудан аз дастовардҳои онҳо, ҳуқуқ ба

моликияти зеҳнӣ (моддаи 40), ҳуқуқи таҳсил, ҳуқуқ ба таълими миёнаи умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ (моддаи 41), вазифаи падару модар оид ба таълими умумии асосии фарзанд (қисми якуми моддаи 41), вазифаҳои риоя намудани Конститутсия ва қонунҳо, эҳтиром кардани ҳуқуқ, озодаӣ, шаъну шарафи дигарон (моддаи 42), вазифаи ҳифзи Ватан, ҳимояи манфиати давлат, таҳкими истиқлолият, амният ва иқтисодии мудрофиавии он (моддаи 43), вазифаи ҳифзи табиат, ёдгориҳои таърихиву фарҳангӣ (моддаи 44), вазифаи супоридани андоз ва дигар пардохтҳо, ки қонун муайян кардааст (моддаи 45), ҳолати эълон гардидани вазъияти фавқулода ҳангоми таҳдиди бевосита ба ҳуқуқу озодаҳои шаҳрвандон, истиқлолияти давлат, тамомияти арзии он ва офатҳои табиӣ (моддаи 46), ҳолатҳои маҳдуд нагардидани ҳуқуқ ва озодаҳои, ки дар моддаҳои 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25, 28-и Конститутсия пешбинӣ шудааст, дар давраи вазъияти фавқулода (моддаи 47) муқаррар карда шудаанд.

Савол: Ҳуқуқу озодаӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд, ки дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда шудаанд, тасниф карда шаванд.

Ҷавоб: Ҳуқуқу озодаҳои ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд бо дарназардошти соҳаҳои амалӣ шудани онҳо ба ҳуқуқу озодаҳои ва вазифаҳои фардӣ, сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ тақсим мешаванд.

Ҳуқуқу озодаҳои ва вазифаҳои фардӣ (маданӣ) танҳо марбут ба фард (шахс) аст ва онҳо дар маҷмӯъ барои таъмини мустақилияти фард ва кафолати ҳифзи ӯ аз ҳар гуна мудохилаи давлат ва афроди дигар хизмат мекунанд.

Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон як қатор ҳуқуқҳо, озодаҳои ва вазифаҳои зерини фардӣ (шахсӣ) мушаххас нишон дода шуданд. Аз ҷумла ҳуқуқ ба ҳаёт, ба дахлнопазирии шахсӣ (моддаи 18), ҳуқуқ ба ҳифзи судӣ, ба ёрии адвокат (моддаи 19), ҳуқуқи эҳтимолияти бегуноҳӣ (моддаи 20), ҳуқуқи ҷабрдида ба ҳифзи қонун, судӣ ва ҷаброни зарар (моддаи 21), ҳуқуқ ба дахлнопазирии манзил (моддаи 22), ҳуқуқ ба маҳрамияти мукотиба, суҳбатҳои телефонӣ, муросилот ва муҳабироти шахсӣ, маҳрамияти ҳаёти шахсӣ (моддаи 23), ҳуқуқ ба мусофират, интихоби озодаи маҳалли зист, тарки кишвар ва бозгашт ба он (моддаи 24), ҳуқуқи шиносӣ бо ҳуҷҷатҳои, ки ҳуқуқу манфиатҳои шахсро фаро мегиранд (моддаи 25), ҳуқуқи ташкили оила, ҳуқуқи баробарии мардон ва занон ба озодаи бастани ақди никоҳ ва бекор кардани он (моддаи 33).

Ҳуқуқу озодаҳои ва вазифаҳои сиёсии инсон ва шаҳрванд дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин ифода карда шудаанд: ҳуқуқ ба шаҳрвандӣ (моддаи 15), ҳуқуқ ба ҳимояи давлати хеш дар хориҷи кишвар, ҳуқуқ ба кафолати насупоридан ба давлати хориҷӣ (моддаи 16), ҳуқуқи ширкати бевосита ё бавосита дар ҳаёти сиёсӣ ва идораи давлатӣ, ҳуқуқ ба хизмати давлатӣ, ҳуқуқи иштирок дар раёйпурсӣ, ҳуқуқи интихоб намудан ва интихоб шудан (моддаи 27), ҳуқуқи муттаҳид шудан, яъне ҳуқуқи иштирок дар ташкили хизматҳои сиёсӣ, иттифоқҳои касаба ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ихтиёран ба онҳо дохил шудан ва аз онҳо хориҷ

шудан (моддаи 28), ҳуқуқи ширкат варзидан дар маҷлис, гирдиҳамоӣ, намоиш, раҳпаймоии осоиштаи бо қонун муқарраргашта, ҳуқуқ ба кафолати манъи чалби маҷбурӣ ба ин чорабиниҳо (моддаи 29), озодии сухан, нашр, ҳуқуқи истифодаи воситаҳои ахбори омма (моддаи 30), ҳуқуқи шахсан ё якҷоя бо дигарон муроҷиат намудан ба мақомоти давлатӣ (моддаи 31).

Ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои иқтисодӣ муносибатҳои байни афроди ҷомеа ва байни афрод ва давлатро дар соҳаи иқтисодӣ таҳти танзим қарор медиҳанд.

Ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои иқтисодии инсон ва шахрванд дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин гурӯҳбандӣ карда шудааст: ҳуқуқ ба фаъолияти озоди иқтисодӣ ва соҳибкорӣ, ҳуқуқ ба кафолати моликияти хусусӣ (моддаи 12), ҳуқуқ ба моликият, ҳуқуқ ба мерос (моддаи 32).

Тоҷикистон, ки мувофиқи қисми сеюми моддаи 1 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати давлати иҷтимоӣ эълон гардидааст, ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои иҷтимоии инсон ва шахрванд дар Конститутсия ба таври зерин ифода карда шудаанд: ҳуқуқи модару кӯдак ба ҳимоя ва ғамхорӣ махсуси давлат, ҳуқуқи кӯдакони ятиму маъҷуб ба ҳифз, таълиму тарбия ва ғамхорӣ давлат (моддаи 34), ҳуқуқ ба меҳнат, интиҳоби касбу кор, ҳифзи меҳнат ва ҳимояи иҷтимоӣ ҳангоми бекорӣ, ҳуқуқ ба музди кори на камтар аз ҳадди ақали музди меҳнат, кафолати манъи ҳама гуна маҳдудият дар муносибатҳои меҳнатӣ, музди баробар барои иҷрои кори якхела (моддаи 35), ҳуқуқ ба манзил (моддаи 36), ҳуқуқ ба истироҳат (моддаи 37), ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ (моддаи 38), ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ ва кафолати он дар пиронсолӣ, ҳангоми беморӣ, маъҷубӣ, гум кардани қобилияти кор, маҳрум шудан аз сарпарастӣ ва мавридҳои дигаре, ки қонун муайян кардааст (моддаи 39). Ҳамчунин вазифаи падару модар барои таълиму тарбияи фарзанд ва фарзандони болиғу қобили меҳнат барои нигоҳубин ва таъминоти иҷтимоии падару модар дар қисми дуюми моддаи 34 Конститутсия пешбинӣ карда шудааст.

Ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои, ки рушди маънавии инсонро таъмин мекунад, ҳуқуқу озодиҳо ва вазифаҳои фарҳангии инсон ва шахрвандро ташкил дода, тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин муқаррар гардидаанд, аз ҷумла ҳуқуқи озодона ширкат варзидан дар ҳаёти фарҳангии ҷомеа, эҷоди бадеӣ, илмӣ ва техникӣ, ҳуқуқи истифода намудан аз дастовардҳои онҳо, ҳуқуқ ба моликияти зеҳнӣ (моддаи 40), ҳуқуқи таҳсил, ҳуқуқ ба таълими миёнаи умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ ва олии касбӣ (моддаи 41), вазифаи падару модар барои таълими умумии асосии фарзандон (қисми якуми моддаи 41), вазифаҳои инсон ва шахрванд бобати ҳизфи табиат, ёдгориҳои таърихиву фарҳангӣ (моддаи 44).

Савол: Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (қонунҳо) ва барномавӣ (концепсияҳо, стратегияҳо, барномаҳо) доир ба ҳуқуқи инсон номбар карда шаванд.

Ҷавоб:

-Қонституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 ноябри соли 1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26 сентябри соли 1999, аз 22 июни соли 2003, аз 22 майи соли 2016);

-Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 декабри соли 2004, №72 «Дар бораи ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон» (бо тағйиру иловаҳо аз 6.10.2008 №424, №436, аз 28.12.2013 №1052, аз 18.03.2015 №1193, аз 2.01.2018 №1498, аз 29.01.2021 №1769, аз 23.12.2021 №1847);

-Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 марти соли 2008, №372 «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» (бо тағйиру иловаҳо аз 28.06.2011, №742; аз 16.04.2012, №811; аз 26.07.2014, №1101; аз 15.03.2016, №1281; аз 30.05.2017, №1424);

-Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 марти соли 2013, №954 «Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила»;

-Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июни соли 2016, №1339 «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» (То ин вақт Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 14 декабри соли 1996, №343 «Дар бораи муроҷиатҳои шаҳрвандон» бо тағйиру иловаҳо аз 11.05.1998, №582; аз 21.11.2006, №208; аз 30.07.2007, №302; аз 29.12.2010, №643; аз 03.07.2012, №837 амал мекард);

-Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 августи соли 2018, №1537 «Дар бораи ҳифзи маълумоти шахсӣ»;

-Барномаи таълим ва тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2020-2030, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 ноябри соли 2019, №599 тасдиқ карда шудааст;

-Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022-2026, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2021, №565 тасдиқ карда шудааст.

Савол: Дар бораи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июни соли 2016, №1339 «Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Қонуни мазкур 23 июни соли 2016, №1339 қабул гардида, муносибатҳоро вобаста ба тартиби пешниҳод ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки чиҳати ҳимояи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии онҳо ба мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, муассисаҳо, корхонаҳо, дигар ташкилотҳо сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ ирсол гардидаанд, танзим менамояд.

Қонуни зикргардида аз 5 боб, аз ҷумла боби 1 - «Муқаррароти умумӣ», боби 2 - «Қафолати ҳуқуқи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба муроҷиат», боби 3 - «Ҳуқуқ, уҳдадорӣ ва талабот ба муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ», боби 4 - «Тартиби пешниҳод ва муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ва

баррасии онҳо», боби 5 - «Муқаррароти хотимаӣ» ва дар маҷмӯъ аз 27 модда иборат мебошад.

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои «мурочиатҳо», «ариза», «дархост», «таклиф», «шикоят», «мурочиаткунанда», «мурочиати электронӣ», «мурочиати шифохӣ», «мурочиати тавассути воситаҳои ахбори омма», «мурочиати дастаҷамъона», «мурочиати такрорӣ», «шахсони баррасикунандаи мурочиат», «китоби арзу шакоятҳо» нишон дода шуда, шаклҳои мурочиат, муҳлати баррасии онҳо ҳуқуқу уҳдадорихои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба мурочиат ва зимни пешниҳоди мурочиатҳо, талабот ба мурочиатҳои хаттӣ, электронӣ ва тавассути ахбори омма, тартиб ва муҳлати пешниҳоди мурочиатҳо пешбинӣ карда шудааст.

Савол: Намудҳои мурочиат, шаклҳои мурочиат ва муҳлатҳои баррасии мурочиатҳо тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 июни соли 2016, №1339 «Дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ» шарҳ дода шавад.

Ҷавоб: Мувофиқи Қонуни мазкур мурочиатҳо ба намудҳои ариза, дархост, таклиф ва шикояти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ҷудо гардида, дар шакли хаттӣ, электронӣ ё шифохӣ пешниҳод карда мешаванд. Ҳамчунин мурочиати телефонӣ (мобилӣ) низ нишон дода шудааст.

Намудҳои мурочиат чунин шарҳ дода шудаанд:

- ариза - хоҳиш дар бораи мусоидат намудан ба амалисозии ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии худ, ҳуқуқу озодиҳо ва манфиати қонунии шахсони дигар ё пешниҳод намудани маълумот дар бораи вайрон кардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар, норасоӣҳо дар фаъолияти мақомоту ташкилоти дахлдор ё танқиди фаъолияти шахсони мансабдор, роҳбарон ва кормандони мақомоту ташкилоти дахлдор;

- дархост - хоҳиш дар бораи аз ҷониби шахси ваколатдор дар доираи муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро намудани амали муайян барои қонун намудани талаботи мурочиаткунанда;

- таклиф - тавсия оид ба тақмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар, фаъолияти мақомоту ташкилоти дахлдор, рушди муносибатҳои ҷамъиятӣ, беҳгардонии соҳаҳои иқтисодӣ, иқтисодӣ ва дигар самтҳои фаъолияти давлат ва ҳаёти ҷомеа;

- шикоят - изҳори норозигӣ нисбат ба амали (беамалии) шахсони мансабдор, роҳбарон ва шахсони ваколатдоршудаи мақомоту ташкилоти дахлдор ҷиҳати ғимоя ва барқарор намудани ҳуқуқу озодиҳо ё манфиати қонунии вайронгардидаи худ ё шахсони дигар.

Мувофиқи талаботи моддаи 18 Қонуни мазкур мурочиатҳои ба мақомоту ташкилоти дахлдор пешниҳодшуда дар давоми си рӯз ва мурочиатҳои, ки омӯзишу таҳқиқи иловагиро талаб намеkunанд, дар муҳлати понздаҳ рӯз аз рӯзи ба қайд гирифта шуданашон баррасӣ карда мешаванд.

Дар ҳолатҳои истисноӣ, инчунин дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 20 Қонуни мазкур роҳбари мақомоту ташкилоти дахлдор

хуқуқ дорад муҳлати баррасии муроҷиатро ба муддати на зиёдтар аз сӣ рӯз тамдид намуда, дар ин хусус ба муроҷиаткунанда дар муҳлати се рӯз хабар расонад.

Мувофиқи қисмҳои 1 ва 4 моддаи 19 Қонуни мазкур муроҷиатҳои хаттӣ, ки ҳалли масъалаҳои дар он гузошташуда ба салоҳияти мақомот ва ташкилоти дахлдор мансуб нест, дар давоми се рӯз аз рӯзи ба қайд гирифта ба мақомути ташкилоти салоҳиятдоре, ки ҳалли масъалаҳои дар муроҷиатҳо дарҷгардида ба тобеияти онҳо мансубанд, ирсол карда мешавад.

Агар муроҷиат маълумотҳои заруриро барои ирсол намудани он ба мақомути ташкилоти салоҳиятдор нашошта бошад, он дар муҳлати се рӯз ба муаллиф баргардониданида мешавад ва ба ӯ ҳуқуқи бо тартиби муқарраргардида ба мақомоти болоӣ ва (ё) суд шикоят овардан нисбат ба қарор ё амал (беамалӣ) тавзеҳ дода мешавад.

Мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 21 Қонуни мазкур муроҷиатҳое, ки нисбат ба қарори суд пешниҳод шудаанд, дар муҳлати се рӯз аз рӯзи ба қайд гирифта шудан ба муроҷиаткунанда, ки онро ирсол намудааст, бо тавзеҳ додани тартиби шикоят овардан нисбат ба қарори суд баргардониданида мешаванд.

Савол: Дар бораи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 март соли 2008, №372 «Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Қонуни мазкур 20 март соли 2008, №372 бо мақсади дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис додани мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон қабул карда шуда, тартиби ба вазифа таъин ва аз вазифа озод кардани ваколатдор, салоҳият ва шаклҳои фаъолияти мақомоти мазкурро барои ҳимоя ва рушди инкишофи ҳуқуқи инсон дар Тоҷикистон муайян менамояд.

Қонуни зикргардида аз 7 боб, аз ҷумла боби 1 - «Муқаррароти умумӣ», боби 2 - «Тартиби ба вазифа таъин ва аз вазифа озод намудани ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон», боби 3 - «Салоҳияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон», боби 4 - «Фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон чихати тақвияти кафолатҳои давлатии ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд», боби 5 - «Кафолатҳои фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон», боби 5¹ - «Муовини Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», боби 6 - «Дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон» ва дар маҷмӯъ аз 46 модда иборат мебошад.

Дар Қонуни мазкур муҳлати ваколат, дахлнопазирӣ, маҳдудиятҳои кафолатҳои давлатӣ ва шикоят кардан ба Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак нишон дода шудаанд.

Савол: Дар бораи сохтор ва вазифаҳои асосии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Мувофиқи Низомномаи дастгоҳи марказии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо

фармоиши Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 4 октябри соли 2016, №114 тасдиқ гардидааст, сохтори мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз роҳбари дастгоҳ, воҳидҳои сохторӣ ва мутахассисон иборат буда, дастгоҳи марказии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳанд.

Дар робита ба ин дар дастгоҳи марказии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон воҳидҳои сохтории зерин ташкил карда шуда, айна ҳол фаъолият менамоянд:

- шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ;
- шуъбаи ҳифзи давлатии иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ;
- шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои кӯдак;
- шуъбаи ташкилӣ, иттилоотӣ ва таҳлилӣ;
- бахши умумӣ ва хизмати давлатӣ;
- бахши молиявӣ-хоҷагӣ.

Ҳамчунин намояндагҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ВМКБ, вилояти Хатлон ва вилояти Суғд ташкил карда шуда, фаъолияти худро дар доираи Низомнома, ки аз тарафи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шудаанд, амалӣ месозанд.

Вазифаҳои асосии зерини дастгоҳи марказии мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Низомномаи мазкур пешбинӣ карда шудааст.

-фароҳам овардани шароит барои кори самарабахши Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади тақвияти кафолатҳои конституционии ҳимояи давлатии ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, пурра амалӣ намудани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, барқарор намудани ҳуқуқҳои вайроншуда, таъмини риоя ва эҳтироми ҳуқуқ ва озодиҳои инсон аз тарафи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот ва шахсони мансабдори корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқиашон;

-таъмини ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шахрак ва деҳот, шахсони мансабдор, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти судӣ оид ба масъалаҳои риоя, ҳимоя ва пешрафти ҳуқуқ ва озодиҳои инсон;

-таъмини ҳамкориҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо созмонҳои ҷамъиятии ҳуқуқҳимоякунанда ва дигар ташкилоту сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ;

-таъмини фаъолияти таҳлилии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла ҳангоми тайёр намудани маърузаҳои ҳарсола ва

махуси Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон;

-таъмини қор бо мурочиатҳои шаҳрвандони Тоҷикистон, шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки ба суроғи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудаанд, тибқи Дастурамали тартиби баррасии мурочиатҳои шаҳрвандон;

-роҳбарӣ ба фаъолияти намояндагиро ва қабулгоҳҳои ҷамъиятии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ВМКБ, вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо тибқи Низоиномаи намояндагиро ва Низомномаи қабулгоҳҳои ҷамъиятии Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

-баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон ва ба онҳо фаҳмондани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, инчунин шаклу воситаҳои ҳифзи онҳо;

-таҳияи лоиҳаи ҳулосаҳо ва таклифҳо оид ба такмили қонунгузорӣ дар бораи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон;

-бо маводи таҳлилий-иттилоотӣ, маълумотдиҳӣ ва маводи дигар таъмин намудани Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

-ташкили инъикоси фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар воситаҳои ахбори омма;

-ба роҳ мондани таъминоти кадрӣ, молиявӣ ва моддию техникаи фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Вазифаҳои асосии сохторҳои зикргардидаи мақомоти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз фароҳам овардани шароит барои қори самараноки Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба амалисозии ваколатҳои онҳо оид ба ҳифзи ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, инчунин ба пешгирии вайрон кардани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва/ё мусоидат ба барқарор намудани онҳо равона гардидаанд, иборат мебошад.

Савол: Механизмҳои (роҳҳои) миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон номбар карда шаванд.

Ҷавоб: Дар зер мафуми механизмҳои ҳифзи ҳуқуқи инсон он роҳу восита ва тарзу усулҳои ҳуқуқие фаҳмида мешавад, ки тавассути онҳо ҳуқуқ ва озодиҳои инсон аз ҳар гуна кирдорҳои таҷовузкорона ҳимоя карда мешавад.

Механизмҳои дохилидавлатии ҳифзи ҳуқуқи инсон гуфта, он роҳу воситаҳои фаҳмида мешаванд, ки қонунгузориҳои давлатҳои алоҳида баҳри ҳимоя намудани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд муайян намудаанд. Механизмҳои дохилидавлатии ҳифзи ҳуқуқи инсонро инчунин механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон меноманд.

Механизмҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсонро ба се намуди асосӣ ҷудо менамоянд:

- воситаи судии ҳифзи ҳуқуқ инсон;
- воситаи маъмурӣ-ҳуқуқии ҳифзи ҳуқуқи инсон;
- воситаи ғайридавлатии ҳифзи ҳуқуқи инсон.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти муътадили ҳар се механизми миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон ба роҳ монда шуда, бо роҳу воситаҳои зерин амалӣ карда мешаванд.

Аз ҷумла воситаи судии ҳифзи ҳуқуқи инсон аз ҷониби мақомоти судӣ, воситаи маъмурӣ-ҳуқуқии ҳифзи ҳуқуқи инсон аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои сохтори Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи қонуниятҳои конституционии Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи ҳуқуқи инсонии Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти прокуратура, Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Адвокатура амалӣ карда мешаванд.

Воситаи ғайридавлатии ҳифзи ҳуқуқи инсон аз ҷониби ташкилотҳои амалӣ карда мешавад, ки ғайриҳуқуматӣ буда, махсус бо мақсади ҳал намудани масъалаҳои ҳимояи ҳуқуқи инсон таъсис дода шудаанд. Ба монанди Бюрои ҷумҳуриявӣ оид ба ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният, Ассоциатсияи миллии воситаҳои ахбори умумӣ мустақил, Маркази таҳлилии машваратӣ оид ба ҳуқуқи инсон, Маркази тараққиёти инсон ва ҷомеа.

Савол: Дар бораи Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022-2026, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2021, №565 тасдиқ карда шудааст, маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022-2026 бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 декабри соли 2021, №565 тасдиқ карда шуда, низоми таълимро дар марҳилаи нави рушди ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тақвият дода, барои баланд бардоштани сатҳи дониш ва фарҳанги ҳуқуқии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ, тақвият додани донишҳои касбии кормандони соҳаи маориф, судяҳо, хизматчиёни давлатии шаҳрвандӣ, ҳарбӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, инчунин ҷавонон ва намояндагони воситаҳои ахбори омма дар соҳаи ҳуқуқи инсон мутобиқи меъёрҳои қонунгузори миллии ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ равона шудааст.

Дар робита ба ин Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалигардони Барномаи таълим дар соҳаи ҳуқуқи инсон барои солҳои 2022-2026 бо қарори мазкур тасдиқ карда шудааст, аз 37 банд иборат буда, барои таъмини иҷрои Нақшаи мазкур мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои давлатии ҷумҳуриявӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот дар ҳамкорӣ бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ муваззаф гардидаанд.

Савол: Дар бораи Эълумияи Куруши Кабир ва дигар сарчашмаҳои ҳуқуқии таърихӣ миллӣ оид ба ҳуқуқи инсон маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Яке аз сарчашмаҳои таърихӣ оид ба ҳуқуқу озодиҳои инсон ин Эълумияи ҳуқуқи башари Куруши Кабир мебошад. Эълумияи мазкур соли 539 пеш аз мелод аз ҷониби Шоҳ Куруши Кабир – асосгузори давлати Ҳахоманишиён қабул карда шудааст. Эълумияи Куруши Кабир яке аз манбаъҳои муқаддаси давлати Ҳахоманишиён буда, дар он ҳуқуқ ба озодии эътиқод, озодии ҳаракат, интиҳоби манзил, ҳуқуқ ба моликият ва ғайраҳо ба таври возеҳ пешбинӣ шудаанд. Эълумияи мазкур то ба имрӯз моҳияти худро гум накарда, меъёрҳои он дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, аз ҷумла дар чор моддаи аввали Эълумияи умумии ҳуқуқи башар (10 декабри соли 1948) инъикос карда шудааст.

Эълумияи зикргардида аз 39 банд иборат буда, меъёрҳои он дар бораи он ки «ҳамаи мардумон дар парастии Худои худ озод бошанд ва бединон тахти фишор қарор нагиранд», «қасе ҳақ надорад қасеро кор фармуда, ба ӯ музд надихад», «ҳар кас озод аст ҳар динеро, ки ба он майл дорад, баргузинад, ихтиёр дорад дар ҳар ҷо хоҳад сукунат намояд ва ба ҳар гуна дину мазҳаб, ки муътақид аст, ибодат кунад ва эътиқодоти худро ба ҷо оварад... танҳо ба шарте, ки ҳаққи қасеро поймол насозад ва зиёне ба ҳуқуқи дигарон ворид насозад», «вичдони инсонӣ ҳозира қобили пазириш нест, ки дар назди чашми ҳамагон инсонҳо аз гуруснагӣ мемиранд ва ё аз надоштани маводи зист даст ба худкушӣ мезананд», «ҳар кас посухгӯӣ аъмоли худ мебошад», аз ҷумлаи арзишҳои мебошанд, ки дар низоми ҳуқуқу озодиҳои инсон ҷойи марказиро ишғол менамоянд.

Ҳамчунин дар ин Эълумия се арзиши демократӣ-озодии дину мазҳаб, озодии интиҳоби ҷойи зист, поймол накардани ҳуқуқи каси дигар пешбинӣ шудаанд.

Дигар сарчашмаҳои динӣ, ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ, ки дар Тоҷикистони таърихӣ амал мекарданд, дар қатори дигар меъёрҳои ҳуқуқиро доир ба баробарии инсонҳо, ҳуқуқу озодиҳо ва ғайра доро буданд.

- Авесто - бо қисмати Вандидод;
- Хвешкори редагон;
- Шояст нашояст;
- Қонунномаи Сосониён;
- Қуръон;
- Ҳадисҳо;
- Асарҳои олимони илми ҳуқуқ;
- Насихатномаи Тоҳир ибни Ҳусайн;
- Фармонҳои амирон ва ҳокимон.

Дар қисмати Вандидоди Авасто нахустин маротиба дар сарзамини Тоҷикистони таърихӣ ҳуқуқ ба моликият, ҳуқуқ ба ҳаёти осоишта, ҳуқуқ ба муносибати хуб, ҳуқуқ ба бастанӣ шартномаҳо, ҳуқуқ ба ҳаёти кӯдаки таваллуднашуда, ҳуқуқ ба тандурустӣ, ҳуқуқ ба никоҳ ва ғайра расман эътироф ва эълон шудаанд. Дар ин сарчашма бори нахуст намудҳои шартнома, ҳифзи ҳуқуқҳои экологӣ, ҳифзи муҳити зист, тозагии об, ҳимояи

ҳаққи ҳайвонҳо, намудҳои ҷиноят, таснифи ҷиноят, намудҳои никоҳ ва ғайра ҳамчун ниҳоди ҳуқуқӣ инъикоси худро ёфтаанд.

Дар «Хвешкори редагон» оид ба ҳуқуқҳои кӯдакон ва уҳдадорихои томактабӣ мактабии онҳо ва дар «Шояст ва нашоаст» бошад, оид ба амалҳои иҷозатдодашуда ва манъшуда батафсил мулоҳизаҳо баён шудаанд. Сарчашмаҳои ҳуқуқии номбаршуда мансубият ба тамаддуни ҳуқуқии дини зардуштӣ доштанд.

Қонунномаи Сосониён намунаи нахустини амалияи судии ҳуқуқшиносони форс - тоҷик аст, ки ба сифати сарчашмаи ҳуқуқӣ эътироф шудааст. Дар муҳокимаю ҳалномаҳои ҳуқуқшиносони он давра масъалаҳои гуногуни соҳаи ҳуқуқ ҳалли худро ёфтаанд.

Қуръон сарчашмаи асосии ҳуқуқи исломӣ аст, ки дар қатори меъёрҳои динӣ ва ахлоқӣ меъёрҳои зиёди ҳуқуқиро доро аст. Ба қавли муҳаққиқон бештар аз 500 ояти Қуръон дорои меъёрҳои ҳуқуқист, ки муносибатҳои мухталифро мавриди танзим қарор медиҳанд. Дар Қуръон ҳуқуқ ба ҳаёт, ба саломатӣ, ҳуқуқ ба моликият, ба озодии афкор, ҳуқуқ ба таъсил, ҳимояи пиронсолон, ҷавонон ва дигар масъалаҳо танзими ҳамаҷонибаи худро ёфтаанд. Қуръон ҳамчун сарчашмаи ҳуқуқӣ нисбат ба тифлоне, ки аз падару модар бармаҳал ҷудо мегаштанд, бетараф набуд, зеро табиати инсон ва ҷомеаи инсонӣ нигоҳубини ятимон ва парастории онҳоро аз аҳди қадим то ба имрӯз заминаи адолати иҷтимоӣ ҳисоб карда буд ва ҳоло низ чунин меҳисобад. Нақши Қуръон дар амалӣ намудани ин таҳкурсии адолати иҷтимоӣ дар Шарқ бениҳоят бузург буда, сарчашмаи рушду нумӯи адабиёти ахлоқии оламшумули форсу тоҷик ба ҳисоб меравад.

Ҳадисҳо, ки нақл, ривоят оид ба гуфтор, кирдор ва афкори Паёмбари ислом маҳсуб мешаванд, дорои меъёрҳои зиёди ҳуқуқианд. Дар онҳо идеяҳои инсондӯстӣ, адолатпарварӣ, додварзӣ, ҳимояи мазлумон, ҳаққи ҳамсоягон ва бегонагон ба тадриҷ баён ёфтаанд. Дар ҳадисҳои Паёмбари ислом таъкидоти ҳуқуқие зиёданд, ки ҳуқуқу озодиҳои инсонро эълон ва ҳифз менамоянд. Дар байни онҳо, маҳсусан, меъёрҳои ҳуқуқӣ нисбат ба зан-модар мавқеи муҳимро ишғол менамоянд.

Савол: Санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ вобаста ба соҳаи ҳуқуқи инсон, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, номбар ва шарҳ дода шаванд.

Ҷавоб:

-Эълумияи ҳуқуқи умумии башар, ки 10 декабри соли 1948 аз ҷониби Ассамблеяи генералии СММ қабул карда шудааст;

-Ковенсияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбизи наҷодӣ, ки 21 декабри соли 1965 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, аз 11 январи соли 1995 ба тасвиб расида, 10 феввали соли 1995 эътибор пайдо намудааст;

-Паймони байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои шахрвандӣ ва сиёсӣ, ки аз 16 декабри соли 1966 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, бо қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 ноябри соли 1998, №701 тасдиқ карда шудааст;

-Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқҳои фитрӣ ва сиёсӣ, ки аз 16 декабри соли 1966 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул карда шудааст;

-Паймони байналмилалӣ дар бораи ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ, ки 16 декабри соли 1966 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, аз 4 январи соли 1999 ба тасвиб расида, 4 апрели соли 1999 эътибор пайдо намудааст;

-Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занон, ки 18 декабри соли 1979 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, аз 26 октябри соли 1993 ба тасвиб расида, 25 ноябри соли 1995 эътибор пайдо намудааст;

-Протоколи факултативии Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои таъбиз нисбати занон, ки 6 октябри соли 1999 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, бо қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 24 апрели соли 2014, №1485 тасдиқ карда шудааст;

-Конвенсияи зидди шиканча ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқирунандаи шаъну шараф, ки 10 декабри соли 1984 дар Нью-Йорк ба имзо расида, аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, аз 11 июли соли 1995 ба тасвиб расида, 10 феввали соли 1995 эътибор пайдо намудааст;

-Конвенсия оид ба ҳуқуқи кӯдак, ки 20 ноябри соли 1989 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, аз 26 октябри соли 1993 ба тасвиб расида, 25 ноябри соли 1995 эътибор пайдо намудааст;

-Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳимояи ҳуқуқи ҳамаи муҳочирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо, ки 18 декабри соли 1990 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, бо қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 ноябри соли 2001, №462 тасдиқ (ратификатсия) карда шудааст;

-Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои маъҷубон, ки 13 декабри соли 2006 аз тарафи Ассамблеяи генералии СММ қабул гардида, бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2 феввали соли 2018, №1002 маъҷул дониста шудааст.

Савол: Дар бораи Эъломияи умумии ҳуқуқи башар маълумот пешниҳод карда шавад.

Ҷавоб: Эъломияи умумии ҳуқуқи башар ҳуҷҷати бунёдии дорони аҳамияти таърихӣ буда, 10 декабри соли 1948 аз тарафи Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид дар шаҳри Парижи Фаронса қабул карда шудааст, ки он ҳамчун санади муътабару тақдирсоз ҳуқуқи ҳамаи одамонро эътироф намуда, ба ҳимояи ҳуқуқи башар (инсон), аз ҷумла ҳуқуқҳои фитрии инсон, ки аз лаҳзаи ба дунё омаданаш хоси ӯ мебошанд, равона карда шуда, давлатҳои аъзоро уҳдадор месозад, ки ба эҳтироми воқеии ҳуқуқи башар ва озодиҳои асосӣ бо Созмони Милали Муттаҳид ҳамкорӣ намоянд ва принципҳои муқаррарнамудаи онро риоя кунанд.

Соли 1948 Эълomiaи мазкур ба зиёда аз 500 забон тарҷума гардида, ба ҳуҷҷати муҳимтарин дар ҷаҳон табдил ёфта, барои таҳияи конститутсияҳои теъдоди зиёди мамлакатҳои тозаистиклол ва демократӣ ҳамчун дастурамал хидмат намуда, пояҳои аслии ҳуқуқи инсонро дар конститутсияҳои давлатҳои ҷаҳон, аз ҷумла Ҷумҳурии Тоҷикистон мустаҳкам гардонидаст.

Эълomiaи мазкур аз пешгуфтор ва 30 модда иборат буда, аввалин бор дар таърихи инсоният ҳуқуқҳои асосии инсонро муайян карда, ҳифз шудани ҳуқуқҳои асосии онро дар сатҳи байналмилалӣ пешбинӣ намудааст.

Эълomiaи мазкур аз Эълomiaи ҳуқуқи башари Куруши Кабир сарчашма гирифта, дар чор моддаи аввали он (моддаҳои 1-4), аз ҷумла озод будани тамоми одамон, аз лиҳози шарафу ҳуқуқ бо ҳам баробар ба дунё омадан, соҳиби ақлу вичдон будан, бо яқдигар муносибати бародарона доштани онҳо (моддаи 1), бидуни тафовут, махсусан аз лиҳози наҷод, ранги пӯст, ҷинсият, забон, дин, ақидаи сиёсӣ ё ақидаи дигар, асли миллӣ ё иҷтимоӣ, вазъи молӣ, хонаводагӣ ё вазъи дигар тамоми ҳуқуқ ва озодиҳоеро, ки дар Эълomia зикр шудаанд, дошта бошанд (моддаи 2), ҳуқуқ ба ҳаёт, озодӣ ва дахлнопазирӣ (моддаи 3) ва маҷбуран нигоҳ надоштан дар ғуломӣ ё дар ҳолатҳои дигар ва манъ будани ғуломӣ ва ғуломфурӯшӣ дар ҳамаи навъҳои онҳо (моддаи 4) ифода ёфтаанд, ки барои рушди инсоният мусоидат менамоянд.

Дар робита ба ин ҳамасола ҷомеаи ҷаҳонӣ 10-уми декабрро ҳамчун «Рӯзи ҳуқуқи инсон» ҷашн мегиранд ва ин сана ба рӯзи қабули Эълomiaи умумии ҳуқуқи башар сарчашма мегирад.

Бо назардошти ин санаи таърихӣ, мувофиқи сархати ҳаштоду сеюми моддаи 2 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи рӯзҳои ид» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамсола 10-уми декабр ҳамчун рӯзи ид қайд карда мешавад.

Агентии хизмати давлатии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон